ZAMONAVIY TA’LIM TIZIMIGA QO‘YILADIGAN TALABLAR

SamDCHTI Roman-german tillari fakulteti
3-bosqich talabasi ***Ortiqova Fariza Sirojiddin qizi***
Ilmiy rahbar: SamDCHTI Pedagogika, psixologiya va jismoniy madaniyat kafedrasi Katta o’qituvchisi
Najiyeva Sojida Nasriddinovna

Annotatsiya:

Ushbu maqolada zamonaviy ta’lim tizimiga qo‘yiladigan asosiy talablar, ta’lim jarayonida innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish, raqamli ta’lim imkoniyatlarini kengaytirish hamda ta’lim sifatini oshirish masalalari yoritilgan. Shuningdek, bugungi globallashuv va axborot texnologiyalari rivojlanayotgan davrda ta’lim tizimining zamon talablariga moslashuvi, o‘quvchilarda mustaqil fikrlash, ijodkorlik, tanqidiy yondashuv va amaliy ko‘nikmalarni shakllantirishning ahamiyati ochib berilgan. Zamonaviy ta’limning asosiy maqsadi raqobatbardosh, bilimli, tashabbuskor va keng dunyoqarashga ega bo‘lgan malakali kadrlarni tayyorlashdan iborat ekanligi asoslab berilgan.

Kalit so‘zlar: zamonaviy ta’lim, ta’lim tizimi, innovatsion texnologiyalar, raqamli ta’lim, ta’lim sifati, pedagogik mahorat, interfaol metodlar, kompetensiya, mustaqil fikrlash, kreativlik, tanqidiy fikrlash, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, uzluksiz ta’lim, raqobatbardosh kadrlar.

Аннотация:

В данной статье рассматриваются основные требования, предъявляемые к современной системе образования, использование инновационных педагогических технологий в образовательном процессе, расширение возможностей цифрового образования и повышение качества обучения. Также

раскрывается значение адаптации системы образования к современным требованиям в условиях глобализации и развития информационных технологий. Особое внимание уделяется формированию у обучающихся самостоятельного и критического мышления, творческих способностей, практических навыков и профессиональных компетенций. Обосновывается важность подготовки образованных, конкурентоспособных, инициативных и всесторонне развитых специалистов.

Ключевые слова: современное образование, система образования, инновационные технологии, цифровое образование, качество образования, педагогическое мастерство, интерактивные методы, компетентность, самостоятельное мышление, креативность, критическое мышление, информационно-коммуникационные технологии, непрерывное образование, конкурентоспособные кадры.

Abstract:

This article examines the main requirements for the modern education system, the use of innovative pedagogical technologies in the educational process, the expansion of digital learning opportunities, and the improvement of educational quality. It also highlights the importance of adapting the education system to modern requirements in the context of globalization and the development of information technologies. Particular attention is paid to developing students' independent and critical thinking, creativity, practical skills, and professional competencies. The article emphasizes the importance of preparing educated, competitive, proactive, and well-rounded professionals.

Keywords: modern education, education system, innovative technologies, digital education, quality of education, pedagogical skills, interactive methods, competence, independent thinking, creativity, critical thinking, information and communication technologies, lifelong learning, competitive specialists.

KIRISH

Bugungi globallashuv va jadal taraqqiyot davrida ta’lim tizimini zamon talablariga mos ravishda takomillashtirish eng muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Chunki har qanday davlatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi, ilmiy-texnik taraqqiyoti va xalqaro maydondagi raqobatbardoshligi, avvalo, ta’lim tizimining sifati hamda samaradorligiga bevosita bog‘liq. Zamonaviy jamiyatda bilimli, mustaqil fikrlaydigan, yangiliklarga intiluvchan, ijodkor va raqobatbardosh yoshlarni tarbiyalash ta’lim sohasining asosiy maqsadlaridan biri sanaladi.

Hozirgi kunda fan va texnologiyalarning jadal rivojlanishi, axborot-kommunikatsiya vositalarining keng qo‘llanilishi ta’lim jarayoniga yangicha yondashuvlarni joriy etishni talab qilmoqda. An’anaviy ta’lim usullari bilan bir qatorda innovatsion pedagogik texnologiyalar, interfaol metodlar, elektron ta’lim resurslari va raqamli platformalardan foydalanish ta’lim sifatini oshirishning muhim omiliga aylanmoqda. Shu sababli zamonaviy ta’lim tizimi nafaqat nazariy bilimlarni berishga, balki o‘quvchi va talabalarda amaliy ko‘nikmalar, kasbiy kompetensiyalar, tanqidiy va mustaqil fikrlash qobiliyatlarini shakllantirishga ham yo‘naltirilishi zarur.

Zamonaviy ta’lim tizimiga qo‘yiladigan asosiy talablardan biri ta’limning uzluksizligi, ochiqligi, sifatli va barcha uchun teng imkoniyatlarga ega bo‘lishidir. Shuningdek, ta’lim jarayonida har bir o‘quvchining individual qobiliyati, qiziqishi va ehtiyojlarini hisobga olish, mustaqil ta’lim olish imkoniyatlarini kengaytirish ham muhim ahamiyat kasb etadi. Pedagoglardan esa zamonaviy bilim va ko‘nikmalarga ega bo‘lish, axborot texnologiyalaridan samarali foydalanish, dars jarayonini interfaol va samarali tashkil etish talab etiladi.

O‘zbekiston Respublikasida ham ta’lim tizimini isloh qilish, uning sifatini oshirish, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etish va xalqaro ta’lim

standartlariga moslashtirishga alohida e’tibor qaratilmoqda. Bu jarayon ta’lim muassasalarida yangi metod va yondashuvlardan foydalanish, pedagoglarning kasbiy mahoratini oshirish hamda yosh avlodning intellektual salohiyatini rivojlantirishni taqozo etadi.

Mavzuning dolzarbligi shundan iboratki, bugungi kunda zamonaviy ta’lim tizimi oldiga qo‘yilayotgan talablarni chuqur o‘rganish, ta’lim jarayoniga innovatsion yondashuvlarni tatbiq etish va ta’lim sifatini oshirish mexanizmlarini takomillashtirish muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega. Zero, zamonaviy talablar asosida tashkil etilgan ta’lim kelajak avlodning har tomonlama yetuk, bilimli va raqobatbardosh mutaxassis bo‘lib shakllanishiga xizmat qiladi.

ASOSIY QISM

1. Zamonaviy ta’lim tizimining mazmuni va asosiy vazifalari

Zamonaviy ta’lim tizimi jamiyatning ijtimoiy, iqtisodiy, ilmiy va madaniy rivojlanishiga xizmat qiluvchi muhim sohalardan biridir. Bugungi kunda ta’lim tizimining asosiy vazifasi yosh avlodga chuqur bilim berish bilan bir qatorda, ularda mustaqil fikrlash, muammolarga yechim topish, ijodiy yondashish va olgan bilimlarini amaliyotda qo‘llash ko‘nikmalarini shakllantirishdan iborat. Ta’lim jarayoni zamon talablariga mos, samarali va innovatsion yondashuvlar asosida tashkil etilishi lozim.

Zamonaviy ta’lim tizimi quyidagi asosiy vazifalarni amalga oshirishga yo‘naltiriladi:

- O‘quvchi va talabalarga sifatli, zamonaviy bilim berish.
- Mustaqil va tanqidiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish.
- Axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish ko‘nikmalarini shakllantirish.
- Ijodkorlik va innovatsion fikrlashni rivojlantirish.

- Kasbiy kompetensiya va amaliy ko‘nikmalarni shakllantirish.
- Ta’limning uzluksizligi va izchilligini ta’minlash.
- Yoshlarni ijtimoiy hayotga va mehnat bozoriga tayyorlash.

Shuningdek, zamonaviy ta’limda o‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasidagi munosabatlar ham yangicha mazmun kasb etmoqda. Bunda o‘qituvchi faqat bilim beruvchi emas, balki o‘quvchining bilim olish jarayonini boshqaruvchi, yo‘naltiruvchi va rag‘batlantiruvchi shaxs sifatida namoyon bo‘ladi.

2. Ta’lim jarayonida innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish

Zamonaviy ta’lim tizimiga qo‘yiladigan muhim talablardan biri innovatsion pedagogik texnologiyalarni keng joriy etishdir. Chunki an’anaviy ta’lim usullari har doim ham o‘quvchilarning bilim olishga bo‘lgan qiziqishini yetarli darajada oshira olmaydi. Shu sababli dars jarayonida interfaol metodlar, muammoli ta’lim, loyiha asosida o‘qitish, hamkorlikda ishlash va boshqa zamonaviy metodlardan foydalanish muhim ahamiyatga ega.

Masalan, “Aqliy hujum”, “Klaster”, “B-B-B”, “Insert”, “Munozara” kabi interfaol metodlar o‘quvchilarning darsdagi faolligini oshiradi. Ushbu metodlar orqali o‘quvchilar o‘z fikrlarini erkin bayon qilish, boshqalarning fikrlarini tinglash, tahlil qilish va mustaqil xulosa chiqarishga o‘rganadilar.

Innovatsion pedagogik texnologiyalarning asosiy afzalliklari quyidagilardan iborat:

- Ta’lim jarayonining samaradorligini oshiradi.
- O‘quvchilarning fanlarga bo‘lgan qiziqishini kuchaytiradi.
- Mustaqil izlanish va ijodiy faoliyatni rivojlantiradi.
- Nazariy bilimlarni amaliyot bilan bog‘lashga yordam beradi.
- O‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasidagi hamkorlikni mustahkamlaydi.

Demak, innovatsion pedagogik texnologiyalardan samarali foydalanish zamonaviy ta’lim sifatini oshirishning muhim shartlaridan biridir.

3. Raqamli texnologiyalarning ta’lim tizimidagi o‘rni

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining rivojlanishi ta’lim tizimida katta o‘zgarishlarni yuzaga keltirmoqda. Bugungi kunda elektron darsliklar, masofaviy ta’lim platformalari, virtual laboratoriyalar, multimedia vositalari va sun’iy intellekt imkoniyatlari ta’lim jarayonining ajralmas qismiga aylanmoqda.

Raqamli texnologiyalar yordamida o‘quvchilar istalgan joyda va istalgan vaqtda bilim olish imkoniyatiga ega bo‘ladilar. Masofaviy ta’lim esa ta’lim olish imkoniyatlarini kengaytirib, vaqt va hudud bilan bog‘liq cheklovlarni kamaytiradi.

Shuningdek, sun’iy intellekt texnologiyalari ta’lim jarayonini individuallashtirish, o‘quvchilarning bilim darajasini aniqlash va ularga mos o‘quv materiallarini tavsiya etishda muhim imkoniyatlar yaratmoqda. Biroq raqamli texnologiyalardan foydalanishda axborot xavfsizligi, internet madaniyati, ishonchli manbalarni tanlash va akademik halollik qoidalariga rioya qilish ham talab etiladi.

Shu sababli zamonaviy ta’lim tizimida raqamli savodxonlikni shakllantirish ustuvor vazifalardan biri hisoblanadi.

4. Zamonaviy ta’lim tizimida o‘qituvchining o‘rni va kasbiy mahorati

Zamonaviy ta’lim tizimining samaradorligi ko‘p jihatdan pedagoglarning bilim darajasi, kasbiy mahorati va pedagogik faoliyatiga bog‘liq. Bugungi o‘qituvchi nafaqat o‘z fanini chuqur bilishi, balki zamonaviy pedagogik texnologiyalar, axborot vositalari va innovatsion metodlardan foydalanish ko‘nikmalariga ham ega bo‘lishi kerak.

O‘qituvchi o‘quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olishi, ularning qobiliyat va qiziqishlarini rivojlantirishi hamda mustaqil bilim olishga yo‘naltirishi lozim. Bunda pedagogning kommunikativ madaniyati, ijodkorligi, mas’uliyati va doimiy ravishda o‘z ustida ishlashi alohida ahamiyat kasb etadi.

Pedagoglarning kasbiy rivojlanishi uchun malaka oshirish kurslari, seminarlar, treninglar, ilmiy-amaliy konferensiyalar va tajriba almashish tadbirlarini muntazam tashkil etish zarur. Chunki ta’lim sohasidagi yangiliklardan xabardor bo‘lgan va o‘z bilimini doimiy boyitib boradigan pedagoggina zamonaviy ta’lim talablariga javob bera oladi.

5. Zamonaviy ta’limda o‘quvchi shaxsiga yo‘naltirilgan yondashuv

Zamonaviy ta’lim tizimining yana bir muhim talabi — ta’lim jarayonini o‘quvchi shaxsiga yo‘naltirishdir. Bunda har bir o‘quvchining individual qobiliyati, qiziqishi, ehtiyoji va bilim olish imkoniyatlari hisobga olinadi. Ta’lim jarayonida barcha o‘quvchilarga bir xil yondashish o‘rniga, ularning shaxsiy xususiyatlariga mos metod va vositalardan foydalanish maqsadga muvofiqdir.

Shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim o‘quvchilarning o‘z imkoniyatlarini namoyon etishi, mustaqil qaror qabul qilishi, ijodiy fikrlashi va o‘z bilimini mustaqil ravishda rivojlantirishiga yordam beradi. Bunday yondashuv o‘quvchilarda o‘ziga ishonch, mas’uliyat, tashabbuskorlik va ijtimoiy faollik kabi sifatlarni shakllantiradi.

Bundan tashqari, inklyuziv ta’lim tamoyillariga rioya qilish ham zamonaviy ta’lim tizimining muhim talablaridan biridir. Ya’ni, har bir bolaning jismoniy yoki individual imkoniyatlaridan qat’i nazar, sifatli ta’lim olishiga teng sharoit yaratish zarur.

6. Ta’lim sifatini oshirish va xalqaro standartlarga moslashtirish

Zamonaviy ta’lim tizimi oldidagi eng muhim vazifalardan biri ta’lim sifatini muntazam oshirib borishdir. Ta’lim sifati o‘quv dasturlarining mazmuni, pedagoglarning malakasi, moddiy-texnik baza, ta’lim metodlari va o‘quvchilarning bilim darajasi bilan chambarchas bog‘liq.

O‘zbekiston ta’lim tizimida ham ta’lim sifatini oshirish, xalqaro tajribalarni o‘rganish, ilg‘or pedagogik yondashuvlarni amaliyotga tatbiq etish va zamonaviy bilimlarni egallagan mutaxassislarni tayyorlashga alohida e’tibor qaratilmoqda.

Xalqaro ta’lim standartlariga moslashish jarayonida o‘quvchilarning bilimini baholash, ularning funksional savodxonligi, muammoli vaziyatlarda qaror qabul qilish qobiliyati va amaliy kompetensiyalarini rivojlantirish muhim hisoblanadi. Shu bilan birga, ta’lim muassasalarining moddiy-texnik bazasini mustahkamlash, zamonaviy laboratoriyalar va axborot-resurs markazlarini rivojlantirish ham ta’lim sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Umuman olganda, zamonaviy ta’lim tizimiga qo‘yiladigan talablar bir-biri bilan uzviy bog‘liq bo‘lib, ularning samarali amalga oshirilishi ta’lim jarayonining barcha ishtirokchilaridan mas’uliyat va faol hamkorlikni talab etadi. Innovatsion texnologiyalar, malakali pedagoglar, raqamli imkoniyatlar va shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv uyg‘unlashgan taqdirdagina yuqori sifatli ta’lim muhitini yaratish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent, 2023.

2. O‘zbekiston Respublikasining 2020-yil 23-sentabrdagi O‘RQ-637-sonli **“Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni**. – Toshkent, 2020. Lex.uz – Qonun matni .

3. O‘zbekiston Respublikasining 2024-yil 1-fevraldagi O‘RQ-901-sonli **“Pedagogning maqomi to‘g‘risida”gi Qonuni**. Rasmiy manba .

4. Azizxo‘jayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent, 2006.

5. Ishmuhamedov R.J., Yuldashev M. Ta’lim va tarbiyada innovatsion pedagogik texnologiyalar. – Toshkent, 2013.

6. Sayidahmedov N. Yangi pedagogik texnologiyalar. – Toshkent, 2003.

7. Muslimov N.A. va boshqalar. Pedagogik kompetentlik va kreativlik asoslari. – Toshkent, 2015.

8. UNESCO. Global Education Monitoring Report 2023: Technology in Education: A Tool on Whose Terms? – Paris: UNESCO, 2023.

9. UNESCO. Education 2030: Incheon Declaration and Framework for Action. – Paris: UNESCO, 2015.

10. OECD. The Future of Education and Skills 2030. – Paris: OECD, 2018.